

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDEN MODERN DÖNEME TÜRKİYE-SRİ LANKA EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Liya Ur Rahman LİYAKATH ALİKHAN¹

Prof. Dr. Adem ESEN²

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye ile Sri Lanka arasındaki tarihsel ve güncel ticari ilişkileri, ticaret hacmindeki gelişmeleri ve sektörel işbirliği potansiyellerini incelemektedir. Osmanlı döneminden günümüze uzanan bağlar, özellikle II. Abdülhamid döneminde diplomatik ve ticari temasların başlamasıyla kurumsal bir nitelik kazanmış; aynı zamanda kültürel ilişkiler de yoğunlaşmıştır. Bu faaliyetlerle beraber Sri Lanka halkının Osmanlı sevgisi artmaya başlamıştır. Hicaz demiryolunun inşası ve Balkan Savaşı'nda mağdur duruma düşen Müslümanlar için Sri Lanka'da mali yardım toplanmıştır. Çalışma, Türkiye ile Sri Lanka arasındaki köklü ilişkileri ele almakta ve özellikle ticari ilişkilerin günümüzde ulaştığı boyutları incelemektedir. 1892'deki tuz ihracatı ile ekonomik boyut resmileşmiştir. Cumhuriyet döneminde ise, diplomatik ilişkiler uzun süre kesintiye uğramış, ancak 1980'lerden itibaren yeniden canlanmıştır. Mevcut ilişkiler, iç savaşın sona ermesinin ardından ortaya çıkmıştır. 2012 ve 2013 yıllarında karşılıklı büyükelçiliklerin açılması, iki ülke arasındaki ilişkilerin kurumsallaşmasında dönüm noktası olmuştur. Bulgular, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin tarihsel bağlardan beslendiğini ancak sürdürülebilir ve dengeli bir yapıya kavuşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır. 2012-2024 döneminde ticaret hacminin dalgalı bir seyir izlediğini göstermektedir. Çay ve kauçuk ihracatında mevcut potansiyelin korunması, tekstil ve sanayi ürünleri ticaretinin çeşitlendirilmesi ve serbest ticaret anlaşmalarının hayata geçirilmesi karşılıklı ticaretin istikrarı açısından kritik önemdedir. Çalışma, Sri Lanka ve Türkiye'nin küresel pazardaki rekabet gücünü artırmak için lojistik altyapı, yatırım teşvikleri ve özel sektör işbirliğinin geliştirilmesini önermektedir. Böylece, tarihsel mirasın sağladığı güçlü diplomatik temeller, ekonomik alanda uzun vadeli ve karşılıklı fayda sağlayan bir ortaklığa dönüştürülebilecektir. Çalışma için gerekli veriler; Trade Map ve Metrix Analizi'nin yanı sıra tarih kitaplarının, gazetelerin, dergilerin ve arşiv belgelerinin derinlemesine incelenmesiyle elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik, Ticaret İlişkiler, II. Abdülhamid, Türkiye, Sri Lanka

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam İktisadı ve Finansı ABD Doktora öğrencisi, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1046-1524 liyaurrehmanli@ogr.iu.edu.tr

² İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü, İktisat ABD, İstanbul, Türkiye; ORCID: 0000-0001-9720-6096, adem.esen@istanbul.edu.tr,

AN ANALYSIS OF TURKEY–SRI LANKA ECONOMIC AND TRADE RELATIONS FROM SULTAN ABDULHAMID II TO THE MODERN PERIOD

ABSTRACT

The study examines the historical and contemporary trade relations between Türkiye and Sri Lanka, focusing on developments in trade volume and sector-based cooperation potentials. The ties extending from the sultan Abdulhamid II to the present day, where diplomatic and trade contacts intensified and cultural interactions deepened, contributing to a rise in Sri Lankan public sympathy toward the Ottoman State. Financial aid was collected in Sri Lanka for the construction of the Hejaz Railway and for Muslims affected during the Balkan Wars. The study analyzes the long-standing relations between the two countries and assesses the current scope of their economic interactions. The economic dimension became formalized with the salt export of 1892. In the Republican period, diplomatic relations remained limited for an extended time but were revitalized after the 1980s. Contemporary relations developed after the end of Sri Lanka's civil war, and the establishment of embassies in 2012 and 2013 constituted a major turning point in institutionalizing bilateral ties. The findings emphasize that bilateral trade requires a more sustainable and balanced structure. The period from 2012 to 2024 reflects a fluctuating trade pattern. Safeguarding existing potential in tea and rubber exports, diversifying textile and industrial product exchanges, and implementing free trade agreements are essential for trade stability. The study further suggests enhancing logistical infrastructure, investment incentives, and private-sector partnerships to strengthen both countries' competitiveness in global markets. Data for the study were obtained from Trade Map, Matrix Analysis, and an extensive review of historical literature, newspapers, journals, and archival documents.

Keywords: Economy, Trade Relations, II. Abdul hamid, Türkiye, Sri Lanka

GİRİŞ

Küreselleşmenin ivme kazanması, dış ticarete serbestleşme süreçlerini hızlandırarak uluslararası ticaret hacmini belirgin ölçüde genişletmiştir. Bu bağlamda Türkiye, 1980 yılında yürürlüğe giren ihracata dayalı sanayileşme politikası ve 24 Ocak Kararları aracılığıyla dış ticaretini serbestleştirmiş, böylelikle ticari faaliyetlerde dikkat çekici bir artış sağlamıştır. Ekonomik büyümenin temel bileşenlerinden biri olan dış ticaret, ülkelerin kalkınma dinamiklerini şekillendiren stratejik bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Jenicek & Krepl, 2009). Dolayısıyla, Türkiye'nin dış ticaret yapısının ve özellikle yoğun ekonomik etkileşim içerisinde bulunduğu ülke ile olan ticari ilişkilerinin incelenmesi, ekonomi politikalarının bilimsel bir zeminde değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Tarihsel olarak devletlerin ekonomik ilişkilerinde merkezi bir konum üstlenen dış ticaret, kalkınma politikalarının da ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İhracat ve ithalat boyutlarıyla ele alınan bu süreç, ulusal ekonomilerin büyüme performanslarını doğrudan etkilemektedir.

İhracat, ülke içinde üretilen malların uluslararası pazarlarda değerlendirilmesini sağlayarak döviz girişini artırmakta ve milli gelir düzeyini yükseltmektedir. Buna karşılık ithalat, üretimde ihtiyaç duyulan girdilerin dış kaynaklardan temin edilmesine olanak tanıyarak sanayi üretiminin sürekliliğini ve çeşitliliğini güvence altına almaktadır (Selamcı & Çetin, 2020).

Sri Lanka ile Türkiye arasındaki ilişkiler köklü bir geçmişe sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye ile Sri Lanka arasındaki dış ticaret ilişkileri II. Abdülhamid Han dönemiyle başlayan süreci ele almış ve büyükelçilik açılışından sonraki dönemlere ağırlık verilmiştir. Her iki ülkenin resmî kaynaklarında yer alan yıllık ticaret hacmi verilerinin sınırlı olması nedeniyle, ticaret analizi mevcut veri kapsamı esas alınarak 2002–2024 yıllarıyla sınırlandırılmıştır. Çalışmada, Türkiye'nin Sri Lanka'ya yönelik ihracatı, ithalatı ve ticari büyümesi arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu çalışmada ihracat, ithalat ve gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) değişkenleri kullanılmış olup, bu değişkenlere ilişkin yıllık verilerden yararlanılmıştır.

Sri Lanka, Hindistan'ın güneydoğusunda, Hint Okyanusu'nda yer alan bir adadır. Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti olarak adlandırılan ülke, doğal güzelliklere ve tropikal bir iklime sahip olmasının yanı sıra tarih boyunca da stratejik bir konuma sahip olmuştur. Bu konumu, İpek ve Baharat yolları güzergahında yer alması nedeniyle uluslararası ticaret açısından da büyük önem taşımaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla deniz ticaret yollarının kavşağı olan Sri Lanka, Basra Körfezi'nden Kızıldeniz'e, Batı Asya'dan Hindistan ve Uzak Doğu'ya uzanan bir deniz ticaret ağının kesişme noktasında yer alan ülke, zengin doğal kaynakları (değerli taşlar, baharatlar, fildişi vb.), sayısız nehirleri, doğal limanı (Mannar, Mantay, Trincomalee vb.) ve haliçleri ile ünlenen ülke, bu sayede bölgedeki ticaretin önemli bir aktörü olmuştur (Rohitha, 2017). Özellikle, gemi onarımı için uygun koşulları, çok kültürlü yapısı ve tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması da ülkeyi uluslararası ticaretin gözde merkezlerinden biri haline getirmiştir. (Rohitha, 2017)

Sri Lanka'nın beş yüzyıllık sömürge geçmişinde, İngilizlerin 1796–1948 yılları arasındaki hâkimiyeti, hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Çok kültürlü yapısıyla bilinen adada İngilizler, siyasi, sosyal ve ekonomik alanda önemli değişimlere yol açmışlardır. Bu dönemde Sri Lanka, Batı dünyasının bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden etkilenerek modernleşme adımlarını atmıştır. Ülkede eğitim, sağlık ve ulaşım gibi alanlarda yaşanan gelişmeler, Sri Lankalıların hayat standartlarını yükseltmiştir. Ancak, sömürge döneminin olumsuz etkilerinin varlığı da göz ardı edilemez. Ekonomik sömürü, siyasi bağımlılık ve kültürel asimilasyon gibi sorunlar, ülkenin bağımsızlık sonrası dönemde de mücadele ettiği konular olmuştur. Sri Lankalılar, bu süreçte İslam dünyasındaki reform hareketlerinden de etkilenerek kendi geleceklerini şekillendirmeye çalışmışlardır.

Bu dönemlerde, Sri Lanka'nın Osmanlı sultanlarıyla hem ekonomik hem de diplomatik açıdan çok güçlü ilişkileri vardı. Bu ilişkilerin bir sonucu olarak Osmanlı gemisi Sri Lanka'ya demir atmış ve Türkiye'den tuz ithal edilmiştir. Asırlık bağlarla birbirine kenetlenen Türkiye ve Sri Lanka, günümüzde de ticari ve kültürel işbirliğini güçlendirmeye devam etmektedir (Hussain, 2020).

1. OSMANLI-SRİ LANKA İLİŞKİLERİ

19. yüzyılda Hindistan ve çevresindeki bölgelerin büyük ölçüde Avrupa sömürgeciliğinin hâkimiyeti altına girmesiyle birlikte, dünya genelinde bağımsızlık arayışları ve modernleşme eğilimleri belirginlik kazanmıştır. İngiliz yönetimi altında bulunan Sri Lanka'da ise Osmanlı halifesi, özellikle Müslüman topluluk nezdinde güçlü bir manevi otorite olarak algılanmıştır (Azeez, 1964). Bu tarihsel bağlamda Sultan II. Abdülhamid'in talimatıyla Osman Paşa komutasında Japonya'ya gönderilen Ertuğrul Fırkateyni, İstanbul'dan başlayarak Asya'nın doğusuna uzanan seyri sırasında Seylan dâhil olmak üzere geniş bir Müslüman coğrafyada sembolik bir temsil işlevi üstlenmiş ve 1 Kasım 1889 tarihinde Kolombo Limanı'na ulaşmıştır. Söz konusu sefer, sömürge koşulları altında yaşayan Seylan Müslümanları tarafından hilafet merkezinden gelen anlamlı bir temas olarak değerlendirilmiş; fırkateynin seyrine ilişkin haberler özellikle Kolombo'daki Müslüman çevrelerde belirgin bir toplumsal ve duygusal karşılık bulmuştur, binlerce kişi, padişaha selamlarını iletmek amacıyla gemiyi ziyaret etmiştir (Şafak, 2017). Nitekim Osmanlı basınında yer alan değerlendirmeler, bu görevin imparatorluğun denizasıırı prestijini ve tarihsel nüfuzunu görünür kılan bir girişim olarak sunulduğunu göstermektedir.

II. Mahmud dönemi (1785–1839) itibarıyla Osmanlı Devleti, Sri Lanka'ya ilgi duymaya başlamış, ancak bu ilgi doğrudan diplomatik bir ilişkiye dönüşmemiştir (Durmuş, 2015). 19. yüzyılın ortalarında, İngiliz yönetimi tarafından Sri Lankalı Müslümanlar, uluslararası siyasette önemli bir konuma sahip Osmanlı Devleti ve İran'a fahri konsolos olarak atanmıştır. Bu gelişmeyle birlikte Sri Lanka ile Osmanlı Devleti arasındaki diplomatik ilişkiler resmiyet kazanmıştır. Bu bağlamda Sultan Abdülaziz Dönemi'nden başlayarak Seylan'da Osmanlı Devleti'ni temsil etmiş olan Avudu Candu Marikar ailesi II. Abdülhamid Dönemi'nde de teveccüh görmüştür (Saltık, 2020). 1864 yılında Hussain Lebbe Marikkar (1865–1890), Osmanlı Devleti'nin ilk Fahri Konsolosu olarak görevlendirilmiş, 1891–1903 yılları arasında ise bu görevi oğlu Abdul Majeed (1891–1904) devralmıştır (Temperley & Penson, 1966). Resmi ilişkilerin kurulmasıyla birlikte ticari iş birliği de gelişmiş, 1893 yılında Osmanlı Devleti'nden Sri Lanka'ya tuz sevkiyatı gerçekleştirilmiştir (BOA, BEO, 209/15657).

20. yüzyılın başlarında Sri Lankalı Müslümanlar, Osmanlı Halifesi Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yıl dönümünü törenlerle kutlamışlardır. Bu kapsamda Abdülaziz tarafından Sultan II. Abdülhamid'in hayatı ve yetkinliklerini konu alan bir sunum hazırlanarak halka sunulmuştur (Abdul Azeez, 1900). Kolombo'da bir cadde, Osmanlı padişahından esinlenerek “Abdul Hamid Street” olarak adlandırılmıştır.

Hicaz Demiryolu'nun inşasına katkı sağlamak ve Balkan Savaşı'nda zor durumda kalan Müslümanlara destek olmak amacıyla Sri Lanka'da çeşitli yardım organizasyonları düzenlenmiştir. Kolombo'daki Müslüman toplumu, Trablusgarp ve Balkan Savaşları döneminde Hilal-i Ahmer Cemiyeti aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne mali destek sağlamıştır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi). Bunun yanı sıra, Sultan II. Abdülhamid'e bağlılığın bir göstergesi olarak cuma hutbelerinde ismi zikredilmiş ve kendisi için dualar edilmiştir. Ayrıca, İstanbul'u ziyaret eden Sri Lankalı Müslümanlar, Osmanlı ile kurdukları manevi bağın bir yansıması olarak "efendi" unvanı ile anılmıştır (Azeez, 1970).

Sri Lanka'da Pan-İslamizm düşüncesi farklı biçimlerde kendini göstermiştir (Saltik, 2020). 1883–1915 yılları arasında yayımlanan Muslim Nesan ve Muslim Pazuhavalan gazeteleri, bu ideolojinin önemini vurgulayarak Müslüman toplumu bilinçlendirme rolü üstlenmiştir. Pan-İslamcı düşüncenin önemli isimleriyle yakın ilişkiler kuran Urabi Paşa'nın Sri Lanka'ya gelişi, bu fikrin ülkede daha da güçlenmesine katkı sağlamıştır. 20. yüzyılın başlarında yaşanan fes sorunu, Sri Lanka ve Hindistanlı müslümanların ortak direnişiyle uluslararası bir mesele haline gelmiştir (Ameer, 1981). Birinci Dünya Savaşı sürecinde hilafet hareketi kapsamında Hindistanlı Müslümanlar Osmanlı Devleti'ne destek amacıyla çeşitli kampanyalar düzenlerken, Sri Lankalı Müslümanlar da bu harekete aktif katılım sağlayarak Osmanlı'ya olan bağlılıklarını pekiştirmiştir (Kumari, 1972).

Abdülaziz, 1883–1915 yılları arasında yayımlanan Müslüman gazeteleri aracılığıyla Sri Lanka'daki Müslümanları Pan-İslamizm düşüncesine teşvik etmiştir. Editörlüğünü yaptığı Muslim Pazuhavalan gazetesinde Osmanlı Devleti'nin tarihine özel bir bölüm ayırmış, II. Abdülhamid ve Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip etmiştir (Abdul Azeez, 1907). Urabi Paşa'nın Sri Lanka'ya sürgün edilmesi, Pan-İslamizm düşüncesinin bölgede daha da güçlenmesine katkı sağlamıştır. Muslim Pazuhavalan gazetesi, Osmanlı'nın Hicaz Demiryolu projesini "kutsal" olarak nitelendirerek, Sri Lankalı Müslümanları bu projeye destek vermeye davet etmiştir (Abdul Azeez, 1902).

Sultan II. Abdülhamid'e yönelik duaların "Muslim Pazukavalan" gazetesinde yer alması ve alimlerden cuma hutbelerinde halife için dua etmelerinin istenmesi, Abdülaziz'in Pan-İslamizm politikasının en belirgin yansımalarından biridir. Hindistan'da Pan-İslamizm, Müslüman toplumunun İngiliz sömürge yönetimine karşı siyasi haklarını savunma sürecini desteklemiş ve bu bağlamda 1909 yılında Madras Yasama Konseyi'nde Müslüman temsilcilerin yer almasını sağlamıştır (Azeez, 1970).

Sri Lankalı Müslümanların kimlik sorunu gündeme geldiğinde, fes meselesi önemli bir konu haline gelmiş; Abdülaziz'in fes mücadelesi sadece Sri Lankalı Müslümanların değil, hem ülkenin hem de bütün Müslümanların ortak meselesi olarak algılanmıştır. Bu mücadele Osmanlı ile olan ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamıştır. 27 Ekim 1905'te Kolombo'daki toplantıda fes konusunda bir komite kurulmuş ve Abdülaziz sekreter olarak seçilmiştir.

Bu sorunu toplumsal bir mesele haline getirerek Hindistan'daki Müslümanları da sürece dâhil etmiştir. Kolombo'daki mitingde yaptığı konuşmada, fesin Müslüman kimliğinin, dini ve kültürel bir sembolü olduğunu vurgulamıştır.

Sri Lanka halkının Osmanlı'ya olan ilgisi, yürütülen faaliyetlerle artmış ve Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip etmelerin sağlamıştır. Jön Türkler ve İttihat ve Terakki gibi oluşumların faaliyetleri, Arapça ve İngilizce yayımlanan gazeteler aracılığıyla öğrenilmiştir. Sultan II. Abdülhamid, milliyetçi hareketlere ve modernleşmeye temkinli yaklaşarak geleneksel İslami değerleri savunmuş, ancak Batı'nın teknolojik ve idari sistemlerinden de faydalanmıştır.

Harbiye, Mülkiye ve Askeri Tıbbiye'nin eğitim programlarını geliştirerek modern nesiller yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu yaklaşım, Sri Lanka'daki Müslüman toplumu için büyük bir ilham kaynağı olmuş, Osmanlı Devleti'ne ayrılan gazete bölümleri ve 1884'te bir okula Sultan II. Abdülhamid'in adının verilmesi, bu bağlılığın somut göstergesi olmuştur (Hussain, 2020).

2. TÜRKİYE-SRİ LANKA İLİŞKİLERİ

Türkiye ve Sri Lanka ile ilk resmi ilişki, özellikle günümüz devletlerini kurmadan önce, Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktaydı. II. Abdülhamid Han döneminde, 1864'te Galle'de ilk Osmanlı fahri konsolosu açılmış ve 1915 yılına kadar hizmet verilmiştir II. Abdülhamid'in hükümdarlığının sona ermesinin ardından Osmanlı Devleti ile, ticari ilişkiler de dahil olmak üzere, diplomatik ilişkilerin önemli ölçüde gerilemesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte, bağımsız Sri Lanka'daki diplomatik temaslar, komşu ülkelerdeki büyükelçilikler aracılığıyla sürdürülmekteydi. Türkiye, 1948 yılında Sri Lanka bağımsızlığını kazandığında, diplomatik ilişkilerini Delhi'deki Türkiye Büyükelçiliği vasıtasıyla devam ettirmiştir. Sri Lanka ise, Kahire'deki Sri Lanka Büyükelçiliği vasıtasıyla Türkiye'yle olan diplomatik ilişkilerini sürdürmüştür. Daha sonra 2013 yılına kadar İsrail'de açılan Sri Lanka büyükelçiliği vasıtasıyla iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin sürdürülmesi devam etmiştir (MOF, 2025).

İki ülke arasında, bağımsızlığın kazanılmasının ardından uzun bir süre kesintiye uğrayan üst düzey diplomatik ilişkiler yeniden tesis edilmiştir. Bu sürecin bir sembolü olarak Sri Lanka'nın Cumhurbaşkanı Ranasingha Premadasa, 1-4 Mayıs 1986 tarihleri arasında Türkiye'ye ilk üst düzey diplomatik ziyaretini gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret esnasında, iki devlet arasında birçok kültürel kalkınma anlaşmasına imza atılmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde, iki ülke arasında yayın, film, radyo ve televizyon programları, sanat eserleri, üniversite ve diğer yüksek öğrenim üyeleri, öğretmenler, bilim adamları, araştırmacılar, öğrenciler, yazarlar, sanatkarlar, müzisyenler, folklör toplulukları, spor takımlarının karşılıklı değişimlerini kapsamaktadır (TBMM T. B.). Sri Lanka ve Türkiye arasındaki diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla, son yirmi yılda iki ülke arasında hükümet ve yetkilileri tarafından bir dizi üst düzey resmi ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Sri Lanka'nın Türkiye ile artan ilişkilerinin bir göstergesi olarak, son yirmi yılda Türkiye'den Sri Lanka'ya cumhurbaşkanı, başbakan ve diğer üst düzey yetkililer tarafından bir dizi ziyaret gerçekleştirilmiştir. Yakın geçmişte, Sri Lankalı cumhurbaşkanı ve bazı bakanlar da resmi ziyaretlerde bulunmuştur. 10 Şubat 2005'te Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Sri Lanka'ya bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu ziyaret, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarafından Sri Lanka'ya yapılan ilk ziyaret olarak sayılmaktadır. Bu ziyaretin temel amacı, 2004 yılında meydana gelen tsunami nedeniyle etkilenen ülkeye yardım etmektir (TBMM, 2005). Sri Lanka'nın geçtiği bu zor süreçte Türkiye'den yapılan bu insani yardımlar Türkiye ve Sri Lanka arasındaki tarihsel bağı daha da güçlendirmiştir. Bu yardımlar arasında Türk Kızılay tarafından inşa edilen 450 ev de yer almaktadır. Bu evler sahiplerine 23 Aralık 2006 tarihinde teslim edilmiştir (Kızılay, n.d).

Ardından 2008'de Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün davetiyle Sri Lanka Devlet Başkanı Mahinda Rajapaksha Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, Cumhurbaşkanlık düzeyinde Sri Lanka'dan Türkiye'ye yapılan ilk ziyaret olmuştur (MOF, 2025). Bu ziyaretler sonucunda 2012 yılında Sri Lanka Ankara'da kendi büyükelçiliğini açmıştır. Buna müteakiben, 2013 yılında Türkiye Kolombo'daki Büyükelçiliğini faaliyete geçirmiştir. Bu çerçevede iki ülke arasındaki tarihi ve ekonomik ilişkileri güçlendirmek amacıyla 2016 ile 2022 yılları arasında Türkiye Dışişleri Bakanı Sri Lanka'ya çeşitli resmi ziyaretlerde bulunmuştur.

3. SRİ LANKA–TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Sri Lanka arasındaki ticari ilişkilerin kökeni Osmanlı dönemine uzanmakta olup, bu etkileşimler büyük ölçüde Seylan'daki Müslüman tüccar ağları üzerinden gelişmiştir. Baharat ticaretinin yanı sıra Mannar havzasında yoğunlaşan inci ve mücevher faaliyetleri, Marco Polo ve İbn Battuta gibi seyyahların aktarımlarında da görüldüğü üzere bölgenin iktisadi değerini güçlendirmiştir. Zamanla değerli taşlara atfedilen arındırıcı ve asaleti pekiştirici nitelikler, söz konusu ticaretin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir boyut kazandığını göstermektedir (Ahmet, 2018).

Bu tarihsel zemin üzerinde Osmanlı Devleti, başlangıçta ticari uyuşmazlıkların çözümüne odaklanan şehbenderlik kurumunu 19. yüzyılda yeniden yapılandırmış; II. Abdülhamid döneminde ise bu kurumu, imparatorluğun uzak coğrafyalardaki siyasi ve ideolojik hedeflerini destekleyen stratejik bir enstrümana dönüştürmüştür. Bu süreçte şehbenderler, ticari temsil görevlerinin yanı sıra panislamist düşüncenin yayılması ve hilafet makamı ile yerel Müslüman topluluklar arasında bağ kurulması yönünde faaliyetler yürütmüştür. Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde yerel nüfuz sahibi ve dini terminolojiye hakim kişilerin tercih edilmesi, bu yaklaşımın bilinçli bir devlet politikası olduğunu ortaya koymaktadır (Cezmi, 1992).

Osmanlı Devleti ile Kolombo Şehbenderliği arasında 1886 tarihli yazışmalar, kurumun mali yapısı ve idari işleyişine dair önemli veriler sunmaktadır (BOA, HR. SFR. 3., 324/80). Bu belgeleri izleyen 3 Şubat 1887 tarihli kayıtlarda, şehbenderliğin giderleri ve toplanan yardımların 93 Harbi bağlamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır (BOA, HR. SFR. 3., 328/41).

19. yüzyılın sonlarında Seylan'da görev yapan bazı Müslüman ailelerin aynı zamanda adanın önde gelen mücevher ihracatçıları arasında yer alması, ekonomik güç ile Osmanlı nüfuzu arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. O.L.M. Macan Markar Limited gibi günümüzde de faaliyet gösteren şirketler, bu ailelerin güçlü ticari birikim ve sermaye kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Döneme ait seyahat anlatıları da Seylan'daki mücevher ticaretinin büyük ölçüde Seylanlı ve Moor Müslümanların denetiminde bulunduğunu teyit etmektedir (World Gen Web, 2025).

Osmanlı Devleti, 19. yüzyılın sonlarında Sri Lanka'nın önemli ticari potansiyelini fark etmiş ve bu doğrultuda ekonomik temaslarda bulunmuştur. Sri Lanka'daki Konsolosluk temsilcisi İbrahim Efendi, Osmanlı'ya gönderdiği dosyada Seylan çayı, kahve ve kakao gibi önemli ticari ürünler hakkında detaylı bilgiler sunmuştur. 1892 yılında Osmanlı'nın Sri Lanka'ya tuz ihracatı gerçekleştirmesiyle iki ülke arasındaki resmi ticaret başlamıştır. Günümüzde Türkiye ve Sri Lanka arasındaki ticari ilişkiler gelişerek devam etmekte olup, dış ticaret hacmi istikrarlı bir şekilde artmaktadır (BOA, BEO. 209/15657).

Günümüzde Türkiye ve Sri Lanka arasındaki ticaret hacmi dalgalı bir seyir izlemektedir. 2012 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 190,85 milyon dolar olarak kaydedilirken, ihracat 139,77 milyon dolar, ithalat ise 51,08 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2014 yılında ticaret hacmi 311,34 milyon dolara ulaşarak en yüksek seviyelerinden birine çıkmış, ancak 2015 ve 2016 yıllarında düşüş kaydetmiştir. 2017 yılında tekrar artış göstererek 319,99 milyon dolara ulaşan ticaret hacmi, 2020 ve 2021 yıllarında dalgalanmalar sergilemiştir. 2021 yılında ithalatın 140,65 milyon dolara yükselmesine karşın, ihracat 190,62 milyon dolara gerilemiş, bu durum dış ticaret dengesinde büyük değişimlere neden olmuştur. Bu dalgalanmaların, Sri Lanka Rupisi'nin (Kovid 19) değer kaybından, Merkez Bankası'nın yaşadığı finansal krizlerden ve genel makroekonomik faktörlerden kaynaklanmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu veriler, Türkiye ve Sri Lanka arasındaki ticari ilişkilerin zamanla farklı yönlerde geliştiğini ve iki ülke arasındaki ticaretin daha dengeli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması gerektiğini göstermektedir. İlerleyen dönemlerde yapılacak ikili anlaşmalar ve ticari iş birliği projeleri, bu ilişkinin daha sağlam bir zemine oturtulmasını sağlayabilir.

Tablo 1: Sri Lanka–Türkiye Dış Ticaret Dengesi

Yıl	İthalat	İhracat	Hacim	Denge	Değişim (100%)
2002	14.215	47.635	61.850	33.420	0
2003	27.349	55.605	82.954	28.256	-15.45%
2004	18.525	75.572	94.097	57.047	101.89%
2005	41.334	56.030	97.364	14.696	-74.24%

2006	29.556	52.504	82.060	22.948	56.15%
2007	46.526	74.084	120.610	27.558	20.09%
2008	60.785	116.446	177.231	55.661	101.98%
2009	33.611	112.444	146.055	78.833	41.63%
2010	30.357	163.500	193.857	133.143	68.89%
2011	55.503	150.891	206.394	95.388	-28.36%
2012	51.085	139.771	190.856	88.686	-7.03%
2013	40.204	191.425	231.629	151.221	70.51%
2014	51.469	259.881	311.350	208.412	37.82%
2015	49.534	180.727	230.261	131.193	-37.05%
2016	69.153	154.894	224.047	85.741	-34.65%
2017	85.036	234.955	319.991	149.919	74.85%
2019	105.767	209.940	315.707	104.173	-30.51%
2020	91.770	224.932	316.702	133.162	27.83%
2021	140.647	190.625	331.272	49.978	-62.47%
2022	158.020	117.535	275.555	(40.485)	-181.01%
2023	147.541	195.655	343.196	48.114	-218.84%
2024	120.404	136.766	257.170	16.362	-65.99%

Kaynak: Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) – 2025

2002-2004 döneminde Türkiye ile Sri Lanka arasındaki ithalat, ihracat ve toplam Ticaret hacmindeki yıllık değişimleri

Türkiye ve Sri Lanka arasındaki ikli anlaşma, iki ülkenin ticari faaliyetlerini geliştirerek küresel pazarda daha güçlü bir konuma ulaşmalarını hedeflemektedir. Bu doğrultuda iki ülke hedefe ulaşmak amacıyla ulusal ekonomilerini güçlendirmek için birbirlerine çeşitli fırsatlar sunmaya çalışmaktadır. Bu nedenle, günümüzde yüzlerce ürün ithalat ve ihracat sektöründe yer almaktadır. Ayrıca Sri Lanka ve Türkiye, özel sektör ilişkilerini güçlendirmeyi ve iki ülke arasında yeni iş bağlantılarını kurmayı da teşvik etmektedir.

3.1. Türkiye - Sri Lanka Arasındaki İkili Ticari Anlaşmalar ve Ekonomik İlişkiler

Türkiye ve Sri Lanka arasındaki ikili ticari anlaşmalar, iki ülkenin küresel pazardaki rekabet gücünü artırmayı ve ekonomik iş birliğini derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, her iki ülke ulusal ekonomilerini güçlendirmek için birbirlerine çeşitli fırsatlar sunarak ticari faaliyetleri artırmayı hedeflemektedir. Verilere göre, son yıllarda, ticaret hacmi genişlemiş ve çeşitli sektörlerde yüzlerce ürünün ithalat ve ihracatı yapılmıştır. Özellikle Sri Lanka, Türkiye ile ticaretinde çeşitli gıda, tekstil ve sanayi ürünleri gibi sektörlerde önemli bir rol oynamaktadır.

3.1.1. Başlıca İthalat ve İhracat Ürünleri

2001–2024 döneminde Türkiye ile Sri Lanka arasındaki ticarete gıda, tekstil, kimya ve makine sanayii başta olmak üzere çeşitli sektörlerle yayılan yüzü aşkın ürün yer almıştır. Tablo 2 ve 3'e göre, Sri Lanka'nın Türkiye'ye ihracatında en büyük payı kahve, çay, mate ve baharat ürünleri grubu oluşturmaktadır. Bu sektör kapsamında 2017 yılında 234,955 milyon dolar, 2014 yılında ise 136,766 milyon dolar ihracat kaydedilmiştir. Kovid-19 sonrası dönemde ise ihracatta belirgin bir düşüş yaşanmış ve 2022 yılında toplam ihracat 117,535 milyon dolar olarak gerçekleşmiş; aynı yıl kahve, çay, mate ve baharat ürünleri ihracatı 71,242 milyon dolar düzeyinde kalmıştır. Ayrıca, kauçuk ve kauçuk esaslı ürünlerin ihracatında diğer yıllara kıyasla daha yüksek bir performans gözlenmektedir. Buna karşın, son yıllarda inorganik kimyasal ürünlerin ihracatının sınırlı kalması, büyük ölçüde Türkiye'nin ilgili ürün gruplarına yönelik dış ticaret politikaları ve düzenleyici tercihleri ile ilişkilendirilmektedir.

2002 yılından 2024 yılına kadar iki ülke arasındaki ticari faaliyetlerde yaklaşık yüzü aşkın ürün yer almıştır (Tablo 2 ve 3). 2024 yılı itibarıyla, iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi genel ticaretin yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır. Kovid-19 döneminde ise Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik ihracatı en yüksek seviyesine ulaşarak, toplam mal ihracatı içinde 343,196 milyon dolar olarak kaydedilmiştir.

Öte yandan, yenilebilir meyveler ve sert kabuklu yemişler; narenciye kabukları veya kavun kabukları, çeşitli kimyasal ürünler ve örme olmayan giyim eşyası gibi sanayi ürünleri de dikkate değer ticari mallar arasındadır. Sri Lanka'nın Türkiye'ye yaptığı ihracatta bitkisel örgü malzemeleri ve insan yapımı kesikli lifler gibi tarım ve tekstil sektörüne yönelik ürünlerin de belirli bir hacme sahip olduğu görülmektedir.

2002 yılından itibaren artış eğiliminde olan ticaret hacmi, 2014 yılında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak bu tarihten sonraki dönemlerde dalgalanmalar yaşanmaya başlamıştır. Söz konusu gerilemede Sri Lanka'nın yapısal sorunları, siyasi istikrarsızlık ve dış politika kaynaklı belirsizlikler etkili olmuş; bu faktörler ticaret hacminin kademeli olarak azalmasına neden olmuştur.

Sri Lanka Çay Kurulu verilerine göre, 2015 yılına kıyasla bir önceki yıl çay üretimi 36 milyon kilogram azalarak %11 oranında düşüş göstermiştir. Ayrıca, 2017 yılının ilk iki ayında üretim 2016'nın aynı dönemine göre 8 milyon kilogram veya %20 oranında gerilemiştir. Bu düşüşlerin temel nedeni olumsuz iklim koşulları olmakla birlikte, üretimdeki genel gerileme eğilimi, yaşlanan çay bitkileri (ortalama yaşı 80'in üzerinde), alternatif yabancı ot ilacının bulunmaması ve yetersiz gübre uygulaması gibi yapısal sorunlardan da kaynaklanmaktadır.

Çay üreticilerinin her yıl ekim alanlarının %2–3'ünü yeniden dikime ayırmaları beklenmekle birlikte, fiilî yeniden dikim oranı %1'in altında kalmaktadır. Yeniden dikim faaliyetleri ağırlıklı olarak plantasyon şirketleri tarafından yürütülmekte, küçük ölçekli üreticiler ise devlet tarafından sağlanan teşviklere rağmen yaklaşık dört yıllık verim bekleme süreci nedeniyle bu sürece gönülsüz yaklaşmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, 2000 yılında Sri Lanka'nın çay üretimi, dünya çay üretimindeki payını %10,5'ten %6'ya düşürmüştür.

2021 yılında Türkiye ve Sri Lanka arasındaki toplam ticaret hacmi 98,924 milyon dolar olarak kaydedilmiş olup, bu rakam pandemi öncesi yıllara kıyasla bir miktar dalgalanma göstermiştir. Kovid-19 sürecinde küresel ticarete yaşanan belirsizlik ve tedarik zinciri aksaklıkları, iki ülke arasındaki ticari faaliyetleri de etkilemiştir. 2020 yılında toplam ticaret hacmi 89,890 milyon dolar iken, 2021 yılında bu rakam %10,1'lik bir artışla 98,924 milyon dolara ulaşmıştır.

Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik ihracatı 2021 yılında 331,1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak pandemi sürecinde küresel ticaretin yavaşlaması nedeniyle bu rakamın bir miktar düştüğü tahmin edilmektedir. Buna rağmen, 2021'de iki ülke arasındaki ticaret, toplam küresel ticaret hacminin %1'ini temsil etmeye devam etmiştir. 2023 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi en yüksek seviyesine ulaşarak 343,196 milyon dolar olarak kaydedilmiştir.

Türkiye'nin Sri Lanka'ya yönelik ihracatında öne çıkan temel ürün grupları arasında öğütme sanayi ürünleri, buğday gluteni, yapay filamentler ve sentetik tekstil lifleri, çeşitli kimyasal preparatlar, yenilebilir sebzeler ile belirli kök ve yumrular, yapay kesik elyaf, çeşitli gıda hazırlıkları, pamuk, örme veya tığ işi kumaşlar, plastik ve plastikten mamul eşyalar, elektrikli makine ve cihazlar ile ses ve görüntü kayıt/aktarım ekipmanları; ayrıca nükleer reaktörler, kazanlar ve çeşitli mekanik teçhizatlar yer almaktadır. Özellikle Kovid-19 sonrasında Türkiye'nin Sri Lanka'ya ihracat hacminde belirgin bir artış gözlenmiş ve 2022 yılında toplam ihracat 158,020 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin giderek güçlendiğine işaret etmektedir.

Türkiye ve Sri Lanka, sadece devletler arası ticari ilişkileri geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda özel sektör iş birliklerini teşvik ederek yeni iş bağlantılarının kurulmasına da önem vermektedir. Özellikle tekstil, gıda, kimya ve makine sanayi alanlarında faaliyet gösteren firmaların karşılıklı yatırımlar yapması, ekonomik ilişkilerin daha sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlayabilir.

Önümüzdeki yıllarda, iki ülke arasındaki ticari hacmin artırılması için serbest ticaret anlaşmaları, yatırım teşvik programları ve lojistik altyapının geliştirilmesi gibi adımların atılması beklenmektedir. Bu bağlamda, Sri Lanka ve Türkiye'nin karşılıklı ticaret ve yatırım stratejileri doğrultusunda ikili iş birliklerini güçlendirmesi, iki ülkenin de küresel pazarda daha güçlü bir konuma gelmesine katkı sağlayacaktır.

Tablo 2: Ana Ürünler –İthalat

	2002	2007	2012	2017	2022	2024
Tüm ürünler	14.215	46.526	51.085	85.036	158.020	120.404
Öğütme sanayi ürünleri; malt; nişastalar; inülin; buğday gluteni		369	0	243	58.795	49.169
Albuminoidal maddeler; modifiye nişastalar; yapıştırıcılar; enzimler		4	72	54	1.065	1.544
Tuz; kükürt; toprak ve taş; sıva malzemeleri, kireç ve çimento	144	2.262	2.986	3.340	842	1.163
Ham deri ve postlar (kürk hariç) ile deri ürünleri	0	113	827	5.206	2.644	2.102
Tabaklama veya boyama özütleri; tanenler ve türevleri; boyalar, pigmentler ve diğer renklendirici maddeler	0	2	677	538	3.453	1.709
İnorganik kimyasallar; değerli metallerin veya nadir toprak elementlerinin organik ya da inorganik bileşikleri	45	262	2.306	2.773	5.973	2.436
Demiryolu veya tramvay araçları dışındaki taşıtlar ile bunların aksam ve parçaları	292	168	815	2.389	6.131	2.142
Yapay filamentler; yapay tekstil malzemelerinden şeritler ve benzerleri	505	198	1.619	3.559	5.577	5.064
Çeşitli kimyasal ürünler	4	27	364	1.529	3.233	3.715
Yenilebilir sebzeler ve belirli kök ve yumrular	5.151	26.953	2.103	1.899	1.774	3.277
Yapay kesik elyaflar	3.502	554	8.047	4.770	5.673	3.054
Çeşitli yenilebilir gıda hazırlıkları	586	878	2.359	4.278	1.615	4.259
Pamuk	518	2.101	1.089	6.441	4.592	2.961
Örme veya tığ işi kumaşlar	1.000	1.806	9.637	7.071	2.848	3.145
Plastik ve plastikten mamul eşyalar	143	209	576	4.748	4.385	3.886
Elektrikli makine ve cihazlar ile bunların aksam ve	156	1.324	965	3.529	10.069	6.761

parçaları; ses kayıt ve oynatma cihazları, televizyon ekipmanları						
Nükleer reaktörler, kazanlar, makineler ve mekanik cihazlar ile bunların parçaları	178	2.694	2.379	10.197	16.285	11.156
Diğerleri	1.991	6.602	14.264	22.472	23.066	12.861

Kaynak: Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) – 2025

Sri Lanka'nın Türkiye'den yaptığı başlıca ithalat kalemlerini ve yıllar içerisindeki miktar değişimlerini göstermektedir.

Tablo 3: Ana Ürünler–İhracat

	2002	2007	2012	2017	2022	2024
Tüm Ürünler	47.635	74.084	139.771	234.955	117.535	136.766
Optik, fotoğrafik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassasiyet, tıbbi veya cerrahi amaçlı alet ve cihazlar	396	595	210	137	310	210
Örülmemiş veya tığ işi olmayan giyim eşyaları ve giyim aksesuarları	39	7.410	2.810	818	1.301	781
Bitkisel örgü materyalleri; başka bir yerde belirtilmemiş veya dâhil edilmemiş bitkisel ürünler	0	0	124	619	213	161
Hayvansal veya bitkisel yağlar ve bunların türevleri; hazırlanmış yenilebilir yağlar; hayvansal ürünler	0	0	47	466	664	390
Yapay elyaf (sentetik elyaf) esaslı elyaflar	2.175	1.190	12.976	12.946	77	223
Yenilebilir meyveler ve sert kabuklu yemişler; narenciye kabukları veya kavun kabukları	270	1.696	1.043	2.137	3.088	959
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat; özel iplikler; sicim, halat, kordon ve bunlardan mamul ürünler	1	9	4	94	1.858	232
İnorganik kimyasallar; değerli metallerin veya nadir toprak metallerinin organik ya da inorganik bileşikleri	0	2.278	3.011	2.697	0	0
Örülmüş veya tığ işi giyim eşyaları ve	159	3.116	6.915	7.254	7.688	9.598

giyim aksesuarları						
Muhtelif kimyasal ürünler	77	83	4.493	3.653	3.177	4.751
Kauçuk ve ondan mamul eşyalar	1.323	6.693	11.357	9.710	15.828	14.612
Kahve, çay, mate ve baharatlar	40.367	48.710	91.329	183.619	71.242	95.714
Diğerleri	2.828	2.304	5.452	10.805	12.089	9.135

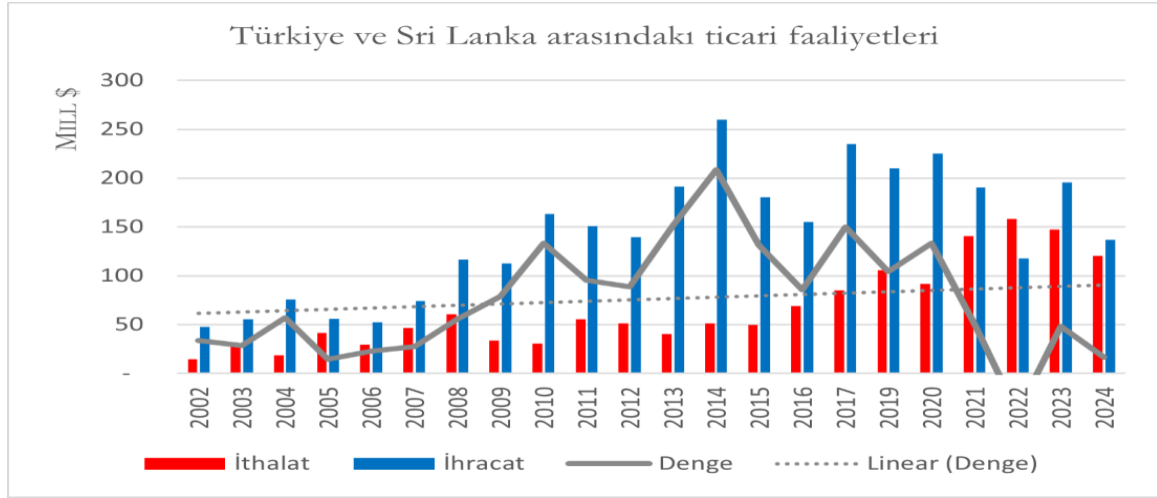
Kaynak: Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) – 2025

Sri Lanka'nın Türkiye'ye gerçekleştirdiği temel ihracat ürünlerini ve yıllar itibarıyla ticaret hacmindeki dalgalanmaları göstermektedir.

Küresel ekonomik dinamiklere uyum sağlamak amacıyla düzenlenen ikili ticaret, mevcut finansal istikrarsızlık bağlamında Sri Lanka ekonomisinin sürdürülebilir büyümesini destekleyen en önemli araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, vergi ve tarifelerin azaltılması, ticaret faaliyetlerinin artırılması, ülkede faaliyet gösteren kamu ve özel sektör şirketleri açısından hem ulusal hem de uluslararası pazarlara erişim imkanlarını genişleterek ekonomik entegrasyonu güçlendirmektedir. Aynı zamanda, bu süreç yeni işletmelerin kurulmasını teşvik ederek ekonomik çeşitliliği artırmakta ve doğrudan yeni istihdam olanaklarının yaratılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu gelişmeler, tüketicilere daha uygun fiyatlarla mal ve hizmet sunulmasını sağlarken, genel satın alma gücünü de artırmaktadır. Ayrıca, ticaretin genişlemesi, ülkeler arasındaki ekonomik bağları güçlendirmekte ve yatırım fırsatlarını çeşitlendirmektedir. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) 2022 yılı verilerine göre, Türkiye nominal GSYİH açısından dünyanın en büyük 20 ekonomisinden biri olurken, Satın Alma Gücü Paritesi'ne (SAGP) göre 11. sırada yer almaktadır.

Sri Lanka ile Türkiye arasındaki ticari ilişkiler 2014 yılına kadar istikrarlı bir artış eğilimi göstermiştir. Özellikle 2005–2010 ve 2012–2014 dönemlerinde ticaret hacminde belirgin bir yükseliş kaydedilmiştir. Sri Lanka'nın çay ihracatı gerçekleştirdiği ülkeler arasında Türkiye, başlıca pazarlar arasında yer almaktadır (Tablo 1 ve Grafik 3). Nitekim 2021 yılında Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik çay ihracat payı %2,03 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1: Türkiye ve Sri Lanka Arasındaki Ticari Faaliyetleri

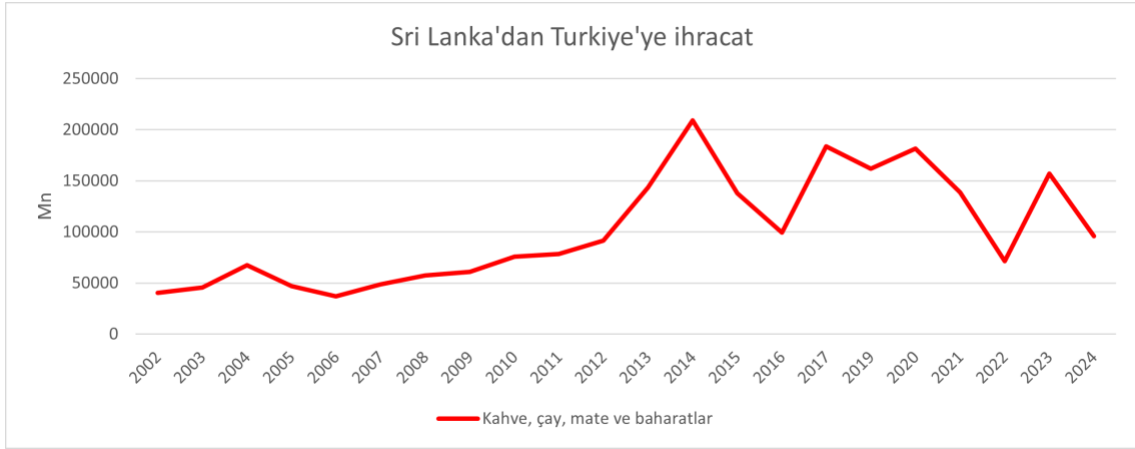

Kaynak : Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) (2025)
İki ülke arasındaki ticaret hacminin yıllara göre değişimini göstermektedir; (2002-2024).

Son zamanlarda Türkiye'nin ticari düzeninde yapılan değişiklikler, dış ticarete önemli başarılar kaydetmesini sağlamıştır. Bu dalgalanmalar, iki ülke arasındaki ticaretin istikrarsız olduğunu ve küresel ekonomik değişimlerden doğrudan etkilendiğini göstermektedir. 2015 ve 2016'daki düşüş, Türkiye'nin ekonomik politikalarındaki değişimlerin ve Sri Lanka'nın üretim kapasitesindeki dalgalanmaların bir sonucu olabilir. 2021'de ithalatın 140,65 milyon dolara yükselmesine karşın, ihracat 190,62 milyon dolara gerilemiştir. Bu durum Türkiye'nin daha fazla mal ithal ederken, Sri Lanka'nın ihracatta sıkıntılar yaşadığını ve ticaret dengesinde değişimlerin olduğunu göstermektedir.

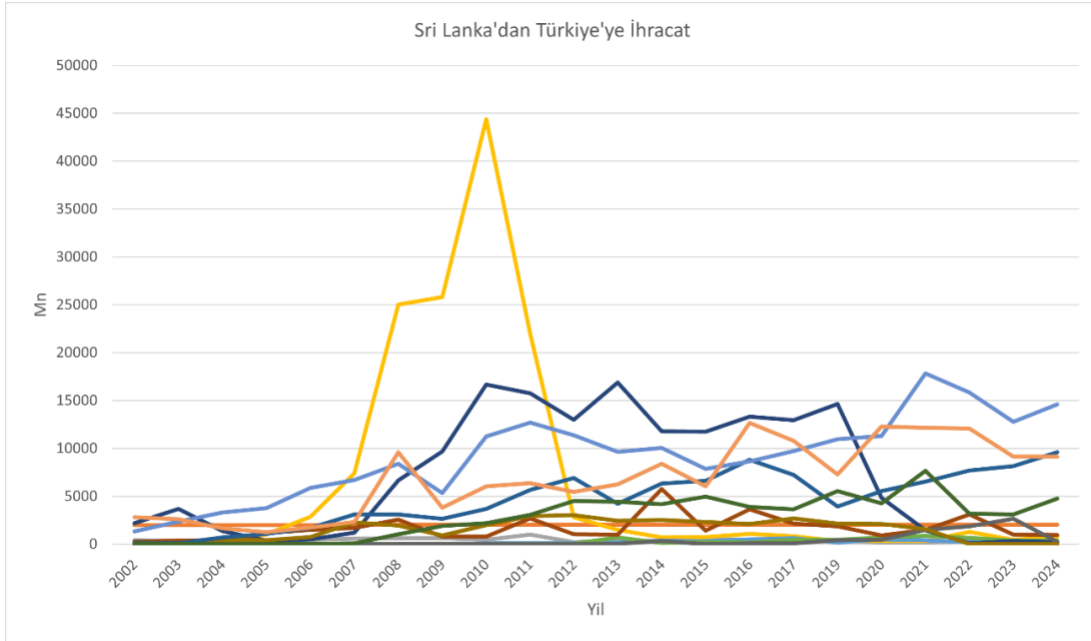
Sri Lanka ve Türkiye arasındaki ticari faaliyetlerin Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü'nün (SAARC) üyesi ülkelerin ticari ortaklarının eylemlerini incelemek amacıyla "TRADE MAP" verilerinden yararlanılmış ve bu veriler Matris programı kullanarak analiz edilmiştir. Dolayısıyla, 1. tabloda ve 2. ve 3. grafikteki projeksiyonlardan birkaç önemli nokta ortaya çıkmaktadır. Aşağıda yer alan 2. ve 3. grafikler sonuçları göstermektedir. Grafik 2 yalnızca çay, kahve ve baharatlara odaklanırken, Grafik 3 Sri Lanka'nın ihracatında daha geniş bir ürün yelpazesini göstermektedir. Bu durum, Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik ihracatını çeşitlendirmeye çalıştığını göstermektedir. Türkiye, Güney Asya Bölgesindeki ülkeler arasında güçlü bir ticari bağa sahiptir. Nitekim Türkiye'nin toplam ihracatın %1,40'ı GABİÖ bölgesine yapılırken, toplam ürünlerinin %3,26'sı bu bölgeden ithal edilmektedir. Grafik 1'de ticaret hacminin zaman içinde büyük dalgalanmalar gösterdiği, özellikle 2015–2016 döneminde düşüş yaşandığı gözlemlenirken, Grafik 2 ve 3'te çay ihracatında düşüş olmasına rağmen kauçuk ve tekstil gibi sektörlerin büyümesi dikkat çekmektedir.

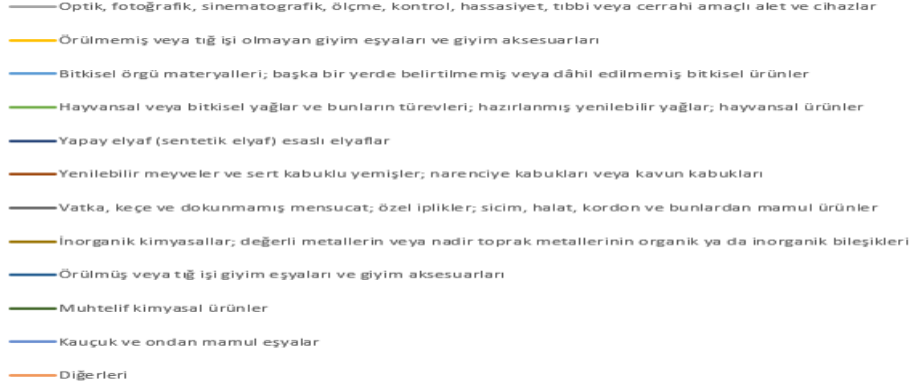
Şekil 2: Çay, Kahve, Mate ve Baharatlar

Kaynak: Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) (2025),
Sri Lanka'nın Türkiye'ye yaptığı çay, kahve, mate ve baharat ihracatının 2002–2024 yılları içindeki seyrini göstermektedir.

Şekil 3: Sri Lanka'dan En Çok İhraç Edilen Ürünler

Kaynak: Ticaret Haritası (Uluslararası Ticaret Merkezi) (2025),
Sri Lanka'nın Türkiye'ye en fazla ihraç ettiği ürün gruplarının dağılımını yıllara göre sunmaktadır.

Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik ihracatında belirleyici konumda bulunan temel ürün grubu çay olup, kahve ve mate ürünleri de bu ticarete başat rol oynamaktadır. Söz konusu ürünlerin ihracat değeri 2002 yılında 40,36 milyon dolar iken, 2014 yılında 208,978 milyon dolara yükselmiştir. Ancak Kovid-19 sonrası dönemde ihracat hacminde gerileme yaşanmış ve 2024 yılı itibarıyla çay, kahve ve mate ihracatı 95,71 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Türkiye'nin son yıllarda farklı çay üreticisi ülkelerle yeni ticari anlaşmalar yapması ve yerli çay üretimine yönelik yatırımlarını artırması, Sri Lanka'nın bu alandaki pazar payını kaybetmesinin başlıca nedenleri arasındadır. Genel olarak bu ürünleri, Sri Lanka'nın toplam ihracatının %40–%50'sini temsil etmektedir.

Sri Lanka'nın Türkiye'ye yönelik ihracatında özellikle kauçuk ve tekstil sektörlerinde belirgin bir artış eğilimi gözlemlenmektedir. Kauçuk ihracatı 2002 yılında 1,3 milyon dolar düzeyindeyken, 2010 yılında 10,5 milyon dolara ulaşmıştır. Kovid-19 döneminde yani 2021 yılında yaklaşık 17,8 milyon dolar ile zirve düzeyine erişmiştir. 2024 yılı itibarıyla söz konusu ihracat 14,6 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Bu eğilim, küresel piyasalardaki dalgalanmalara ve artan rekabete rağmen, Sri Lanka kauçuğunun Türkiye ve Avrupa pazarlarında istikrarlı bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, uluslararası rekabet gücünün sürdürülebilirliği açısından, Sri Lanka'nın üretim süreçlerini güncellemesi, dijitalleşmeyi artırması ve kalite standartlarını küresel normlara uyumlu hale getirmesi gerekmektedir.

Tekstil ihracat sektörü yıllar içerisinde istikrarlı bir artış eğilimi sergilemiştir. Özellikle 2007 yılında, örme ve örülmemiş giyim eşyalarındaki ticaret hacmi dikkate değer bir yükseliş göstererek yaklaşık 10,5 milyon dolara ulaşmıştır. Bir sonraki yıl bu artış daha da yükselerek, ticaret hacmi yaklaşık 28 milyon dolara kadar çıkmıştır. 2010 yılı itibarıyla ise sektör, yaklaşık 47 milyon dolar ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak sonraki yıllarda sektörde belirgin bir düşüş yaşanmış ve 2024 yılı itibarıyla toplam tekstil ihracatı yaklaşık 10,2 milyon dolara gerilemiştir.

İncelenen dönem boyunca örülmemiş veya tığ işi olmayan ürünlerde dikkate değer bir azalma kaydedilirken, örme veya tığ işi giyim eşyalarının satışları istikrarlı bir artış göstermiştir. Bu eğilim, tekstil sektörünün ticaret performansını önemli ölçüde geliştirebilecek potansiyel bir yatırım alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin küresel tekstil endüstrisinde önde gelen ülkelerden biri olduğu dikkate alındığında, Sri Lanka ile ticari ilişkilerin güçlendirilmesi; yerli hammadde arzının artırılmasına, ileri üretim teknolojilerinin benimsenmesine ve Sri Lanka'nın Avrupa ile MENA pazarlarına yönelik bölgesel bir ihracat merkezi olarak konumlanmasına katkı sağlayabilir.

Sri Lanka iç savaşının sona ermesinin ardından, iki ülke arasındaki ticaret hacminde belirgin bir artış gözlenmiştir. 2010 yılında Sri Lanka'nın Türkiye'ye ihracatı 163 milyon dolara ulaşırken, Türkiye'den yaptığı ithalat yaklaşık 30 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise Sri Lanka'nın Türkiye'ye ihracatı yaklaşık 259,8 milyon dolar ile en yüksek seviyeye çıkmış; ithalat ise yaklaşık 51,47 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Bu veriler, iki ülke arasında dikkate değer bir ticari potansiyelin bulunduğu işaret etmektedir.

2023 yılında ise iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi ilk kez 343 milyon dolara yükselmiş, Sri Lanka'nın Türkiye'ye ihracatı 195,6 milyon dolara ulaşmıştır. Bu artış, Türkiye'nin Sri Lanka'dan daha yüksek düzeyde mal ithal ettiğini göstermekte; ancak Sri Lanka'nın Türkiye pazarına yönelik ihracatının aynı oranda artmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, ticaretin daha dengeli bir yapıya kavuşturulabilmesi için Sri Lanka'nın ihracat odaklı yeni stratejiler geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen verilere göre, Türkiye ve GABİÖ'nün üye ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin temel aşamada olduğu ancak bu ilişkilerin son yıllarda tutarlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Türkiye'nin ihracat oranı, ihraç edilen ürünlerin %1,4'ünü oluştururken, ithalat oranı ise, bölgedeki diğer ülkelere göre belli bir oranda artış göstererek %3,27 seviyesine ulaşmıştır. Ancak bu oranların, beklenen düzeyin altında kaldığı bildirilmiştir. Kovid-19 nedeniyle uygulanan kısıtlamalar bu durumun başlıca nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin Çin, Hindistan ve Pakistan ile Hint Okyanusu üzerinden yürüttüğü ticari ilişkilerin, Sri Lanka'nın ticaretini geliştirmesi açısından önemli bir fırsat yaratacağı öngörülmektedir. Böylece, Sri Lanka'nın toplam ticaretinin %5 oranında artış göstermesi ve ihracat ile ithalat sektöründe öngörülen artışın ise %59 oranında olması beklenmektedir. Asya ülkelerinin, özellikle Sri Lanka'yla daha kapsamlı ticari faaliyetler gerçekleştirebilmesi için, Türkiye ve Sri Lanka arasında serbest ticaret anlaşmaları yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu durum, Türkiye'nin Asya ülkeleri üzerindeki pozisyonunu yükseltecek ve Sri Lanka'nın ekonomisinin uzun süre istikrarlı bir şekilde büyümesinde fayda sağlayacaktır.

Türkiye'nin Güney Asya pazarlarına yönelik ihracat faaliyetlerinde başarılı olması, hem Sri Lanka'nın hem de Türkiye'nin ekonomik alanda büyümesine katkı olarak tanıyacaktır. Türkiye'nin Güney Asya'ya yönelik ticari faaliyetleri, Sri Lanka'nın Avrupa'daki pazarlara girmesini sağlamaktadır. Zira Sri Lanka'nın sahip olduğu potansiyel genç nüfus yapısı üretime önemli katkılar sağlayabilmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin Sri Lanka ile kurduğu ilişkiler, 18. yüzyılın sonlarında başlayan tarihsel yakınlaşmanın günümüze kadar çok boyutlu bir biçimde geliştiğini göstermektedir. Özellikle II. Abdülhamid döneminde izlenen Pan-İslamizm politikası, Sri Lanka'daki Müslüman topluluklar aracılığıyla güçlü bir toplumsal karşılık bulmuştur. Bu tarihsel miras, günümüzde iki ülke arasındaki diplomatik ve ekonomik ilişkiler için önemli bir referans noktası oluşturmuş ve kültürel ile ticari temasların güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Sri Lanka'da özellikle Müslümanlar, Osmanlı'yı hatırlatan fes gibi gelenekleri kendi kültürlerinin bir parçası haline getirmiş ve bazı yerleşim bölgelerine Osmanlı sultanların adlarını vererek Türkiye ile manevi bağlarını güçlendirmeye çalışmışlardır. Okulların inşası, ticaretin güçlendirilmesi ve karşılıklı yardımlaşma gibi sosyo-ekonomik alanlarda önemli faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

2002–2024 dönemine ait verileri göre 2012 ve 2013 yıllarında karşılıklı büyükelçiliklerin açılması, tarihsel ilişkilerin kurumsal düzeyde yeniden canlanmasına olanak tanımış ve bu tarihten itibaren ekonomik ve ticari ilişkilerde belirgin bir artış yaşanmıştır. Türkiye–Sri Lanka dış ticareti potansiyelinin mevcut seviyelerin üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. Ticaret hacminde dönemsel dalgalanmalar yaşansa da, iki ülke arasındaki karşılıklı ilgi ve iş birliği iradesi, ilişkilerin uzun vadede daha istikrarlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşabileceğini göstermektedir. Çay ve kauçuk ihracatı Sri Lanka'nın en büyük avantajlarından biri iken, Türkiye'nin tekstil ve sanayi ürünlerine yönelik geniş iç talebi iki ülke arasındaki ticari tamamlayıcılığı artırmaktadır. Bununla birlikte ticaret hacminin 2002–2024 yılları arasında dalgalı seyretmesi, ilişkilerin sürdürülebilir bir ekonomik yapı çerçevesinde güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte ticaretin ürün çeşitliliği açısından genişletilmesi, karşılıklı yatırım ortamının iyileştirilmesi ve kurumsal ekonomik iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu noktada iki ülke arasında henüz tam kapsamlı bir serbest ticaret anlaşmasının bulunmaması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Böyle bir anlaşmanın hayata geçirilmesi, Sri Lanka'nın çay, tekstil ve kauçuk ihracatını daha rekabetçi hale getirecek; aynı zamanda Türkiye için de yeni yatırım ve tedarik olanakları yaratacaktır. Lojistik hatların güçlendirilmesi, özel sektör odaklı ortak girişimlerin teşvik edilmesi ve ticaret diplomasinin kurumsallaştırılması, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin uzun vadede istikrarlı bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çerçevede Türkiye–Sri Lanka ilişkilerinin gelecekte daha kapsamlı, dengeli ve çok boyutlu bir ortaklığa dönüşme potansiyeli oldukça yüksek görünmektedir. Türkiye için Sri Lanka ile kurulacak güçlü bir ekonomik işbirliği, Asya pazarlarına açılan bir kapı anlamına gelirken; Sri Lanka için ise Türkiye üzerinden Avrupa’ya ulaşma imkanı sunmaktadır. Böylece her iki ülke de uzun vadede karşılıklı fayda sağlayan, sürdürülebilir kalkınmaya dayalı bir yapıya kavuşabilir.

KAYNAKÇA

- Abdul Azeez, I. (1900). *The Moor’s Union and The Sultan’s Silver Jubilee*. Colombo: Ganesha Printory Works.
- Abdul Azeez, I. (1902). *Muslim Pahtukavalan*. Colombo.
- Abdul Azeez, I. (1907). *Muslim Pathukavalan*. Colombo.
- Ahmet, N. (2018). Müslüman Seyyah ve Coğrafyacıların Gözünden Seylan Adası'nda Doğal Hayat ve Kültürel Yaşam (8. - 14. Yüzyıllar). *International Journal of History*, 10(2), 129-139. doi:10.9737/hist.2018.587
- Ameer, A. (1981). The 1915 Racial Riots in Ceylon (Sri Lanka): A Reappraisal of Its Causes. *Journal of South Asian Studies*, 4(2), 11.
- Azeez, A. (1964). *The West Re-Appraised*. Colombo: Saman Publishers.
- Azeez, A. (1970). I.L.M Abdul Azeez Birth Centenary Address. *Moors Islamic Cultural Home Silver Jubilee Souvenir* (p. 18). Colombo: Moor Islamic Cultural Home.
- BOA, BEO. 209/15657; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, BEO. 4121/309052; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, BEO. 4130/309693; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, BEO. 4137/310275; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, HR. SFR. 3., 324/80; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, HR. SFR. 3., 328/41; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, HR.TO. 542/172; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- BOA, HR.TO. 543/113; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.
- Cezmi, E. (1992). *II. Abdülhamid ve İslam Birliği : Osmalı Devleti'nin İslam Siyaseti : 1856-1908*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Durmuş, A. (2015). Osmanlı Debleti’nin Son Dönemlerinde Seylan Adası Müslümanları ile Münasebetler. *Belgi Dergisi*, 10, 1363.

- Embassy of Sri Lanka Egypt. (2020, 9 21). *Ministry of Foreign Affairs*. Retrieved from Ministry of Foreign Affairs: <https://mfa.gov.lk/meeting-between-the-suez-canal-authority-and-the-embassy-of-sri-lanka-in-egypt/>
- Embassy of Sri Lanka. (2020, 01 22). *Ministry of Foreign Affairs - Sri Lanka*. Retrieved from Ministry of Foreign Affairs: <https://mfa.gov.lk/sri-lanka-embassy-in-bahrain-conducts-an-interactive-meeting-with-foreign-recruitment-agencies/>
- Hussain, M. (2020). Avrupa Sömürgeciliğinin Sri Lankali Müslümanlar Üzerindeki Dini ve Ekonomik Etkileri. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 6(23), 498-504.
- Jenicek, V., & Krepl, V. (2009). The role of foreign trade and its effects”. *Agricultural Economics*, 55(5), 211-220. doi:DOI: 10.17221/1507
- Kızılay. (n.d.). *Türk Kızılayı 1868: “Reconstruction activities in Sri Lanka”*. Türk Kızılayı.
- Kumari, J. (1972). *The Rise of the Labor Movement in Ceylon*. Durham: Duke University Press.
- MOF, M. O. (2025, 1. 3). Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sri-lanka-relations.en.mfa>
- Rohitha, D. (2017). *Arabs in Serandib: Trade Relations between Sri Lanka and West Asia from Ancient Time to 15th Century A.D Historical and Archaeological Survey*. Colombo: S. Godage & Brothers (Pvt) Ltd.
- Saltık, E. (2020). Osmanlı Devleti’nin Seylan Adası ile İlişkilerine Methal. *Türkiyat Mecmuası-Journal of Turkology*, 30(2), 699-733.
- Selamcı, F., & Çetin, G. (2020). Türkiye’de Bölgesel Dış Ticaret ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Marmara Bölgesi Üzerine Bir Araştırma. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 130-145. doi:<https://doi.org/10.38009/ekimad.767240>
- Şafak, T. (2017). *Son Evrensel Hükümdar II. Abdülhamid Han*. İstanbul: Motto Yayınları.
- TBMM, T. B. (n.d.). TBMM Tutanak Dergizi,. *TBMM Tutanak Dergizi*, 533(17).
- TBMM. (2005). *TBMM Tutanak Dergisi*, 22(75). Retrieved from <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil3/bas/b061m.htm>
- Temperley, H. W., & Penson, D. L. (1966). *A century of diplomatic blue books, 1814-1914*. London: Frank Cass & Co. Ltd.
- Trade Map (2025)“International Trade Centre”, <https://www.trademap.org/Index.aspx>.
- World Gen Web. (2025, 10 10). *Muslim Business Establishments in Sri Lanka – Since 1820*. Retrieved from World Gen Web: <https://www.worldgenweb.org/lkawgw/slm-bus.htm>